

רשאי"; הרי שרבי יהודה אוסר למכור עובר לגוי.

ודחינן: זו ששנינו "אף על פי שאינו רשאי" לא קאי על העובר, אלא הכא במאי עסקינן שנתן לגוי "בהמה לחצי עובריה", דהיינו, שלא היתה עדיין מעוברת, והוא זיכה את הגוי בבהמה שיהיה לו זכות בה לחצי ולדותיה בשכר טפולו בה, ואבהמה שנינו "אף על פי שאינו רשאי"!⁽¹⁾

ומקשינן עלה: והא "קונסין אותו עד עשרה בדמיו" קתני לשון זכר, ואם כן משמע שהאיסור הוא משום העובר, ולכן קונסים

הישראל חצי דמיו⁽¹⁶⁾ של הבכור לכהן.

והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי שהרי אין מוכרין בהמה גסה לגוי:

הרי חציו קדוש בבכורה, וקונסים אותו — משום שמכר לגוי בהמה גסה — לפדותו מן הגוי, ואפילו עד עשרה בדמיו [אף אם יתבע הגוי תמורתו פי עשרה מערכו], ונותן את כל דמיו⁽¹⁷⁾ של הבכור לכהן.

ב-1 מאי לאו, מה ששנינו "אף על פי שאינו רשאי" — מיירי בכגון שנתן לגוי בהמה מעוברת, ואע"פ שנינו "אף על פי שאינו

הברייתא בפטר חמור היה ניחא שהוא נותן את הדמים, ולא את הבכור עצמו.

ב. כתב רבינו גרשום: ומאי טעמא נותן כל דמיו לכהן ולא סגי בחצי דמיו?! משום דעיקר בהמה דישראל. והדברים צריכים ביאור.

אבל רש"י כתב: והא דיהיב כל דמיו לכהן, קנסא הוא שקונסין אותו לפי שמסרה לגוי ונתן לו בקבלה. והיינו שקונסים אותו בשנים: שיפדהו מן הגוי, ושיתן את כל דמיו, ולא די לו בחצי דמיו. או אפשר שכוונת רש"י היא על פי מה שכתבו התוספות, דמה דשנינו "ונותן כל דמיו לכהן" היינו באופן שאין יכול לפדותו מן הגוי, ולפי זה אין כאן שני קנסות. וראה מה שיתבאר בזה בהערות בעמוד ב.

1. א. נתבאר על פי התוספות, שהוכיחו כן מסוגיית הגמרא לקמן תחילת דף ג א דמשמע כן, וכן פירש רש"י שם. וראה בהערות שם בשם רבינו גרשום.

ומדבריהם יש להקשות לכאורה על מה שכתב מהר"ט אלאגזי — המובא בעמוד א הערה 14 — שלא חייב רבי יהודה במקבל מן הגוי, אלא משום שהקנה לו הגוי בהמה

16. הקשו התוספות: נהי דלא קדוש קדושת הגוף, מכל מקום כיון דמדאורייתא חייבת בבכורה, אותו חלק שיש לו בו, יהא של כהן, ולמה נותן לכהן דמי חלקו?! ותירצו: משום טיבותא דכהן! דלא ניחא ליה בשותפות גוי, לפי שאינו יכול להוציא חלקו מיד גוי במהרה.

ובחזון איש בכורות טז ב, כתב על דבריהם: וקשה איך יוצא ידי נתינה במה שנותן דמיו לכהן אחד, הלא כהן זה עדיין לא זכה בו, ואיך יכול כהן זה למכור זכות השבט. וראה שם מה שהביא מגיטין ל א.

וכתבו עוד התוספות, דאם היינו מפרשים את הברייתא בפטר חמור [ולא בבכור בהמה טהורה] היה ניחא טפי, כי מה שנותן את דמיו, הוא מדין פדיון פטר חמור שהוא נפדה בשה כל שהוא, או בשויו כמבואר לקמן ט א.

17. א. הקשו התוספות [על פי הגהת שיטה מקובצת השלם]: הרי מחייבים אנו לפדותו מן הגוי, ואם כן למה יתן את דמיו לכהן, ולא יתן את הבכור עצמו לכהן?! ותירצו: משום דפעמים שאין יכול כל כך למהר ולקנותו מן הגוי. והוסיפו התוספות, שאם היינו מפרשים את

אותו עד עשרה בדמיו.

ודחינן: תני "נותן עד עשרה בדמיה", כי האיסור היה משום הבהמה.

ואכתי מקשינן: והא "ונותן כל דמיו לכהן" קתני, ואי כדבריך שהנידון הוא על הבהמה, כהן מאי עבדתיה [מה ענין כהן בדמי הבהמה]! (2)

ודחינן: לעולם עוסקת הברייתא בכגון

שמסר לו בהמה מעוברת, ומה ששנינו "קונסים אותו עד עשרה בדמיו ונותן כל דמיו לכהן" הכל קאי על הולד, ומיהו מה שקונסים אותו על הולד אין זה משום שכל מוכר עובר קונסין אותו, אלא הכא במאי עסקינן: כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה [נתן לו בהמה לפטמה ולזכות בחצי הפיטום], (3) דמיגו דקנסין ליה אבהמה לפדותה מיד הגוי, קנסין ליה נמי אעובר

לעובריה, שאם לא היה מקנה לו חלק בבהמה, היה פוטר גם רבי יהודה משום שאין לישראל חלק באם. ולפי זה תיקשי לכאורה: האיך סלקא דעתין לפרש שלא מכר בהמה לעובריה, והרי "נותן לו בקבלה" דומיא "ד"מקבל הימנו" שבהכרח מתפרש שקנה בהמה לעובריה.

ובשיטה מקובצת בעמוד א אות ג, שכתב גם כן כדינו של המהרי"ט אלגאזי בדעת רבי יהודה, הקשה נמי כקושיית המהרי"ט א, ותירץ: הברייתא עוסקת שמקבל ממנו על מנת שיהיה לו חלק בבהמתו ובלדות, והכי מוקמינן לה במסקנא [כאן בהמשך הסוגיא], כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה. ולשיטתו נמי תיקשי, מאי סלקא דעתין. ועמד בזה החזון איש [בכורות טז א ד"ה ומשמע], וראה שם שצידד לומר, דגם לפי הסלקא דעתין דקאי אעובר, הכוונה היא בהמה לעוברת, ראה שם. וראה עוד במרומי שדה.

ב. מבואר מן הסוגיא, דלפי ההוה אמינא קא סלקא דעתין שלא נתן לו אלא זכות בעובר קיים, ומזה קשיא לכאורה על המבואר בהערה 8 בעמוד א בשם רבינו תם, שאי אפשר להקנות עובר אפילו במעני מעוברת, אלא אם מקנה את האם לולדותיה. [וראה מה שנתבאר בהערה שם]. ומיהו לפי מה שצידד החזון איש — שהובא באות א — ניחא גם זה. וכן לפי מה

שיתבאר לקמן בהערות ג ב בשם הנתיבות המשפט, ועוד שם בשם יראים השלם ואור זרוע, מתיישבת קושיא זו.

2. [בהערה 17 אות ב בעמוד א נתבארו שתי שיטות במה דמבואר בברייתא שבנותן לו בקבלה "נותן כל דמיו לכהן" ולא די לו בחצי דמיו. דמרש"י נראה שגם זה הוא קנס, ורבינו גרשום אינו מפרש כן.

והנה לשיטת רבינו גרשום דנתינת כל דמיו אינו מטעם קנס אלא מעיקר דין הבכורה, אם כן מה מכריחנו לפרש את מה שכתוב "ונותן כל דמיו לכהן" דהיינו דמי הבהמה, והרי שפיר יש לפרש "קונסין אותו עד עשרה בדמיה" של הבהמה, ונותן כל דמיו של הבכור לכהן. ואף לרש"י צ"ע הלשון "כהן מאי עבדתיה", שהרי הקנס הוא לתת את כל הבכור לכהן ולא די לו בחצי דמיו, ואם כן הרי ודאי שלכהן יתן את כל דמיו, ועיקר הקושיא היא: למה נקנסנו בעובר שלא עבר איסור במכירתו.

3. כתב רש"י: יהיב ליה מעברתא לפטומה וליטול חצי השבח בין בפטום בין בולדות. ונראה מדבריו שזיכה לו בהמה לפיטום ובהמה לעובריה.

לפדותו.⁽⁴⁾

אמר רב אשי: תא שמע לפשוט מברייתא שרבי יהודה אוסר למכור עובר לגוי:

דתניא: רבי יהודה מתיר בשבורה, מפני שאינה יכולה להתרפאות, הרי משמע: הא יכולה להתרפאות אסר רבי יהודה, והא עובר נמי כיכול להתרפאות דמי שהרי סופו שיגדל —

ומסקינן: שמע מינה.

ואיכא דמתני לה — לשקלא וטריא דלעיל אמתניתין [על משנתנו], ששינינו במשנתנו: "והמוכר לו את עובר חמורו אף על פי שאינו רשאי", הרי משמע שאסור למכור עובר לגוי, ואם כן לימא מתניתין דלא כרבי יהודה, דתנן: רבי יהודה מתיר בשבורה, וכשם שמתיר רבי יהודה בשבורה, כך מתיר בעובר?

ודחינן: אפילו תימא דמשנתנו רבי יהודה היא, כי אף שהתיר רבי יהודה בשבורה, מודה הוא שאינו רשאי למכור עובר, ומשום דשבורה לאו היינו אורחיה, אבל עובר היינו אורחיה, וכסברת הגמרא לעיל.

תא שמע להוכיח כן, שרבי יהודה אוסר למכור עובר לגוי:

דתניא: רבי יהודה אומר: המקבל בהמה מן הגוי וילדה, מעלין אותו בשוויו, ונותן הצי דמיו לכהן; והנותן לו בקבלה, אף על פי

שאינו רשאי, קונסים אותו עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו לכהן.

מאי לאו דקנסינן ליה אעובר, הרי שאסור למכור עובר אפילו לרבי יהודה.

ודחינן: לא אעובר קנסינן ליה אלא אבהמה, וכגון שמכר בהמה לעובריה!

ומקשינן עלה: והא "דמיו" קתני לשון זכר.

ודחינן: תני "דמיה".

ואכתי מקשינן: והא "נותן כל דמיו לכהן" קתני, ואי בהמה, כהן מאי עבירתיה?!?

ודחינן: הכא במאי עסקינן: כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה, דמיגו דקנסינן ליה אבהמה, קנסינן ליה אעובר.

אמר רב אשי: תא שמע:

רבי יהודה מתיר בשבורה מפני שאינה יכולה להתרפאות, הרי משמע: הא יכולה להתרפאות אסר רבי יהודה, והא עובר נמי כיכול להתרפאות דמי —

ומסקינן: שמע מינה, שאוסר רבי יהודה למכור עובר לגוי.

איבעיא להו [נסתפקו בני הישיבה]:

מכר לגוי בהמה לעובריה שאינה עומדת למלאכה, מאי [האם אסור] למכור לגוי?⁽⁵⁾

4. ספק הגמרא הוא, אם רבי יהודה מתיר בעובר. ומשמע שדחיית הגמרא היא, שאכן רבי יהודה מתיר בעובר.

5. ואף דלעיל אמרינן "לא אבהמה", ופירשו התוספות שמכר בהמה לעובריה, ואם כן מוכח שאסור למכור בהמה לעובריה. היינו, שהגמרא דוחה לעיל שאין להוכיח מן הברייתא, כי יש

ומפרשת הגמרא את הספק: **תיבעי לרבי יהודה, תיבעי לרבנן** [בספק זה יש להסתפק הן לרבי יהודה המתיר למכור שבורה, והן לרבנן האוסרים]!

ומפרשת הגמרא את הספק: **תיבעי לרבי יהודה המתיר שבורה שאינה ראויה למלאכה, דמכל מקום יש להסתפק שמא בבהמה לעובריה** — אף שאינה עומדת למלאכה אצל הגוי — מודה רבי יהודה שאסור, ומשום **דעד כאן לא קא שרי רבי יהודה, אלא בשבורה דלא אתיא לאיחלופי שהרי אין דרך בהמה להיות שבורה ודבר חידוש הוא, אבל שלימה ואפילו לעובריה בלבד דאתיא לאיחלופי בבהמה שלימה למלאכה, שמא אסר רבי יהודה.**

או דילמא: ומה שבורה דפסקה מיניה [מכירה חלוטה ומפסקת ממנו לגמרי — היא] ואתיא לאיחלופי בשלימה, התיר רבי יהודה, **ובל שכן שלימה** — היינו שמכר אותה לעובריה — **דלא פסקה מיניה** [שאינה מכירה חלוטה ואינה פוסקת ממנו] שיתיר רבי יהודה.⁽⁶⁾

או דילמא: ומה שבורה דפסקה מיניה [מכירה חלוטה ומפסקת ממנו לגמרי — היא] ואתיא לאיחלופי בשלימה, התיר רבי יהודה, **ובל שכן שלימה** — היינו שמכר אותה לעובריה — **דלא פסקה מיניה** [שאינה מכירה חלוטה ואינה פוסקת ממנו] שיתיר רבי יהודה.⁽⁶⁾

או דילמא: ומה שבורה דפסקה מיניה [מכירה חלוטה ומפסקת ממנו לגמרי — היא] ואתיא לאיחלופי בשלימה, התיר רבי יהודה, **ובל שכן שלימה** — היינו שמכר אותה לעובריה — **דלא פסקה מיניה** [שאינה מכירה חלוטה ואינה פוסקת ממנו] שיתיר רבי יהודה.⁽⁶⁾

או דילמא: ומה שבורה דפסקה מיניה [מכירה חלוטה ומפסקת ממנו לגמרי — היא] ואתיא לאיחלופי בשלימה, התיר רבי יהודה, **ובל שכן שלימה** — היינו שמכר אותה לעובריה — **דלא פסקה מיניה** [שאינה מכירה חלוטה ואינה פוסקת ממנו] שיתיר רבי יהודה.⁽⁶⁾

ומשנינן: **הכי קאמרי ליה חכמים לרבי יהודה: טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה, אלא את מאי טעמא שרית, משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי, כלומר, אין מקום לחוש**

ומשנינן: **הכי קאמרי ליה חכמים לרבי יהודה: טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה, אלא את מאי טעמא שרית, משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי, כלומר, אין מקום לחוש**

ומשנינן: **הכי קאמרי ליה חכמים לרבי יהודה: טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה, אלא את מאי טעמא שרית, משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי, כלומר, אין מקום לחוש**

ומשנינן: **הכי קאמרי ליה חכמים לרבי יהודה: טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה, אלא את מאי טעמא שרית, משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי, כלומר, אין מקום לחוש**

ומשנינן: **הכי קאמרי ליה חכמים לרבי יהודה: טעמא דידן משום דאתיא לאיחלופי בבהמה, אלא את מאי טעמא שרית, משום דאין יכולה להתרפאות כמאן דזבנה לשחיטה דמי, כלומר, אין מקום לחוש**

לפרש שאסור למכור בהמה לעובריה, אבל לפי האמת יש להסתפק בזה.

לפרש שאסור למכור בהמה לעובריה, אבל לפי האמת יש להסתפק בזה.

6. לשון הגמרא הוא, שגם סברת "פסקה מיניה" היא משום אתיא לאיחלופי, וכדפירש רש"י. וראה היטב בגמרא לקמן ג א, שמחלקת הגמרא בין מכירת בהמה גסה למלאכה לקבלנות משום

7. נתבאר על פי רש"י.

יתחייב לו הגוי לישראל שבועה, ונשבע לו הגוי בשם עבודת כוכבים שלו, ונמצאת אתה גורם לכך, והתורה אמרה [שמות כג יג]: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו, לא ישמע [מן הגוי] על פיך [בהגרת פיך]" — אלא בהכרח: תנא במכירה לגוי "אף על פי שאינו רשאי" והוא הדין לשותפות שאינו רשאי.

ואם כן הכא — לענין קבלה — נמי, תנא במכירה "אף על פי שאינו רשאי", והוא הדין לקבלנות שאינו רשאי, ולא תפשוט ממשנתנו שמותר לתת לגוי בקבלה בהמה לעובריה.

מוסיפה הגמרא לפרש: ומאי שנא מכירה דנקט התנא בה להשמיענו שאינו רשאי, משום דעיקר מכירה היא, עיקר האיסור הוא במכירת בהמה.⁽⁹⁾

תא שמע שאסור למכור בהמה לעובריה, מן הברייתא דרבי יהודה הנזכרת לעיל:

רבי יהודה אומר: המקבל בהמה מן הגוי וילדה, מעלין אותו בשווייו, ונותן חצי דמיו לבחן; והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי, קונסין אותו עד עשרה בדמיו, ונותן כל דמיו לבחן.

לאיחלופי, כי הרואה את הקונה בהמה שבורה מבין הוא שלשחיטה נקתה, ולא יבוא להתיר בהמה למלאכה, וחלא מרביעין עליה ויולדת, וכיון דמרביעין עליה ויולדת משחא לה הגוי בביתו, והרואה את הבהמה עומדת בבית הגוי יסבור שמותר למכור בהמה ואפילו לא לשחיטה.

ואמר [והשיב] לחו רבי יהודה לחכמים: לכשתלד בהמה שבורה אז נחוש לכך, אבל באמת אינה יולדת, דשבורה לא מקבלת זכר.

תא שמע שמותר למכור בהמה לעובריה, ממשנתנו ששנינו:

והנותן לו בקבלה, ולא קתני "אף על פי שאינו רשאי" כמו במוכר לו עובר; ואם כן משמע שמותר לתת בקבלה לגוי, והרי קבלה היא בהמה לחצי עובריה, ומבואר שמותר למכרה לגוי.

דוחה הגמרא: וליטעמיך — שאתה מדקדק מהשמטת המשנה בסיפא ל"אף על פי שאינו רשאי" — "המשתתף לו" ששנינו במשנתנו דלא קתני עלה "אף על פי שאינו רשאי", וכי הכי נמי דרשאי להשתתף עמו, והא אמר אבוה דשמואל:⁽⁸⁾

אסור לאדם שיעשה שותפות עם הגוי, שמוא

8. זו אינה קושיא, כי "המשתתף לו" מתפרש גם שקנו בהמה בשותפות, או שקנה הישראל מן הגוי חצי בהמה. אבל ודאי שאם היתה הבהמה של ישראל ונשתתף עם הגוי אסור משום מכירה.

9. כן פירש רש"י: ותמהו התוספות: הרי שותפות אינה אסורה מטעם שמכירה אסורה, אלא משום אבוה דשמואל!?

8. אין להקשות: משמע דאי לאו אבוה דשמואל, אין איסור להשתתף עמו בבהמה, ולא חשיב כמכירה, אלא במכירה חלוטה. ואם כן: איך מוכיחה הגמרא ממה שהתירה המשנה לתת לגוי בקבלה, שמותר למכור בהמה לעובריה, והרי כשנותן לו בקבלה אינו מזכה אותו אלא בחצי עובריה, ואם כן היא שותפות, ותיפוק ליה שמותר משום שותפות לא נאסרה!?

והכמים אומרים: כל זמן שיד גוי באמצע, פטורה מן הכבורה.

ומסתפקת הגמרא: "עשרה בדמיה" דוקא הוא ולא יותר, או לאו דוקא, ואפילו תובע הגוי בתמורתו פי מאה מדמיו – יתן?

א-ג מאי לאו אבהמה הוא שאמרו דקונסין אותו, ומשום שקבלה היינו שמסר לו את הבהמה כדי שיטפל בה ויזכה בחצי עובריה, הרי שאף מכירת בהמה לעובריה אסורה.⁽¹⁾

ודחינן: לא מיירי בכגון שמסר בהמה שאינה מעוברת כדי שיזכה בעובריה, אלא שמסר לו בהמה מעוברת שיזכה בחצי העובר, ואעובר שמכר לגוי הוא דקנסינן ליה.

ומשנינן: לעולם אימא לך דהמוכר בהמה קונסין אותו עד עשרה בדמיה ותו לא, ושאיני עבד שהחמירו לקונסו עד מאה בדמיו, משום דכל יומא ויומא מפקע ליה – האדרון לעבדו, על ידי מכירתו לגוי – ממצוות.

דיקא נמי כפירוש זה, מדקתני "קונסין אותו עד עשרה בדמיו"⁽²⁾ לשון זכר, ומשמע דמי הולד ולא הבהמה שהיא לשון נקבה.

ואיכא דאמרי: אמר ריש לקיש: המוכר בהמה גסה לגוי, קונסין אותו עד מאה בדמיה.

שמע מינה כפירוש זה. אגב שהובאה הברייתא דרבי יהודה, מוסיפה הגמרא לבאר:

ומקשינן עלה מהא דתנן [דתניא]: והנותן לו בקבלה, אף על פי שאינו רשאי קונסין אותו עד עשרה בדמיו, ומשמע: אבל מאה בדמיו אינו חייב ליתן!?

מסייעא – הברייתא ששנינו בה "קונסין אותו עד עשרה בדמיו" משום מכירת בהמה גסה לגוי – לריש לקיש! דאמר ריש לקיש:

ומשנינן: מכירה פסקה מיניה [מחלטת היא, ושוב אינה שלו לגמרי], ולכן קנסוהו עד עשרה בדמיה.

המוכר בהמה גסה לגוי, קונסין אותו עד עשרה בדמיה.

מוכרין בהמה לעובריה.

וכתבו התוספות: וצריך לומר: עיקר איסור הפשוט הוא מכירה, כדתנן בפרק קמא דמסכת עבודה זרה.

2. רש"י גורס: דיקא נמי דקתני "נותן כל דמיו לכהן". והיינו משום דמלשון "קונסין אותו עד עשרה בדמיו" אין להכריח, שיש לומר "תני דמיה" וכדחייית הגמרא לעיל, אלא הראיה היא מלשון "נותן כל דמיו לכהן" ואי בהמה כהן מאי עבידתיה – וכסוגיית הגמרא לעיל גבי מכירת עובר.

1. נתבאר על פי רש"י, וכן מבואר בתוספות לעיל ב ב ד"ה מאי לאו. אך רבינו גרשום פירש: מאי לאו האי דקתני אף על פי שאינו רשאי, אבהמה קאי, דאין נותנין לו בקבלה למחצית ולד, והוא הדין לרבי יהודה דאין